

Мистецтво ділитися Словом. Жива катехизація сьогодні

ІРИНА МАКСИМЕНКО

28 ЛИСТОПАДА 2018

Катехизація ХХІ сторіччя покликана бути не просто «уроком релігії». Дедалі частіше її розуміють як живий і дієвий творчий процес передання віри, свідчення Господньої любові та надії на те, що «хто вірує в Нього, не буде засуджений» (Йн 3, 18а). Це звучить як ідеал – проте як досягти його?

Фото: vatican.va

Аби теорія й реальне життя зустрілися, знадобляться зусилля цілої спільноти Церкви, слушно зауважує Катехизм. Отже, потрібні й мудрість і досвід старших, і глибинна сила християн середнього віку, й енергія та динамізм молоді, і дитяча щирість і безпосередність.

Катехизація – зусилля всієї Церкви, які будують Христове Тіло

Аби не загубитись у цій великій темі, варто мати перед очима одне з найдинамічніших визначень катехизації: «З найдавніших часів катехизацією стали називати сукупність зусиль Церкви у вихованні учнів, у допомозі людям вірити в те, що Христос є Сином Божим, щоб через віру вони мали життя в ім'я Його, щоб навчати і виховувати їх в цьому житті і розбудувати таким чином Тіло Христове». На такому описі Катехизм Католицької Церкви (п. 4) наголошує, цитуючи Апостольське звернення святого Йоана Павла II «Catechesi tradendae», яке починається саме цими словами.

Отже, суттєво в катехизації йдеться про виховання учнів Христових (аспект педагогіки віри). Про допомогу у вірі (аспект духовного супроводу та визначення правд віри). Про передавання вічного життя через віру (аспект надії й есхатологічний знак). Про навчання тут і тепер (теологічний аспект). А також про розбудову Тіла Христового – розвиток Церкви (еклезіологічний аспект). Ці дороговкази допоможуть відповісти на кілька ґрунтовних запитань щодо катехизації: навіщо і як потрібно катехизувати? І як формувати тих, хто зможе втілювати місію Церкви саме так, як це визначають рядки Катехизму?

Питання мети. Дещо про педагогіку віри та живу теологію

Відповідь на питання «навіщо катехизувати» можна зрозуміти через призму педагогіки віри. Виховання особистості у вірі в такому контексті – це й формація, і свідчення Слова, і навчальний процес, і творчий обмін. Так підходячи до справи, помічаємо, що справжня християнська катехизація сприяє розвитку як того, для кого вона, так і того, хто її проводить. І це ще більше розбудовує й розвиває спільноту Церкви.

Учнями Христа завжди є і катехит, і катехумен (хоча здавна це слово використовували лише

щодо тих, хто готувався до Святого Хрещення, для зручності ми будемо послуговуватися ним як універсальним терміном). Різняться їхній досвід віри, але не гідність. Усвідомлення цього захищає від імовірної спокуси навчати «повновладно», тобто ніби своєю владою; насправді ж влада належить Богу. Жоден катехит не покликаний навчати власних слів – він має використовувати їх, аби ділитися Словом Божим і допомагати зростати у вірі як собі, так і катехуменові.

Інша мета катехизації, яка ніби пунктиром її пронизує, – це розвиток живої й динамічної теології. Знову й знову народжуючись у діалозі й дискусіях, у численних запитаннях і відповідях, у викликах інкультурації й у розпізнанні знаків часу, богослов'я оживає й отримує «свіжу кров». Вона необхідна, аби теологію не душили теорії, далекі від життя й живої віри, й абстрактні заклики, зшиті з найправильніших слів.

Через адаптацію правд віри до конкретних умов реальності богослов'я здатне глибоко торкнутися серця особи, відповісти на її невисловлені питання, поглибити розуміння сенсу життя для кожного з нас. Саме християни, залучені в катехитичну працю, можуть глибоко пізнавати реальність катехуменів – і не дозволяють спільноті Церкви лишатися немов осторонь реального життя. «Щоб через віру вони мали життя в ім'я Його» – суттєвий дороговказ, універсальний для всіх учасників катехитичного процесу.

«Навчати і виховувати в цьому житті». Питання засобів

Як катехизувати? Як у школі, розсадивши всіх за парти? Індивідуально, аби відповісти на потреби кожного? Тільки у групі, бо так формується спільнота? У віці __ років, бо до / після того ще / вже нічого не розуміють? Такі запитання, що торкаються більше форми, ніж суті, нерідко бентежать навіть досвідчених християн. Світлом у кінці тунелю можуть стати слова святого Павла щодо жертвності як уміння дарувати щедро й без примусу: «Хто скупю сіє, скупю буде жати; хто ж щедро сіє, той щедро жатиме. Нехай дає кожний, як дозволяє серце, не з жалю чи примусу: Бог любить того, хто дає раді» (2 Кор 9, 6-7).

Ці слова стосуються пожертв у буквальному сенсі слова, але важливі вони і для нас. Сучасний світ як найдорожчу валюту сприймає реальний час і живий контакт – усе те, що суттєво становить основні засоби для передання віри. Тож катехит, який віддає свої час та увагу радо й без примусу, щедрий і багатий, бо може дітися найдорожчим. Так само й катехумен, призначаючи час і сили на сприйняття Божої науки й дозволяючи, аби зусиллями катехита Бог формував його серце, стає жертвним шукачем Божого Царства, який згодом сам зможе

наблизити до нього когось іншого.

Отже, як варто катехизувати? Щедро, радо, через свідчення живої віри й ділення нею. Послугуючись усіма методами й засобами, для цього придатними. Комуś знадобиться довга дорога – подібна до тої, що вела Христа й учнів до Емауса. Комуś – високі гори та стрімкі річки, як святому Йоану Павлові II та його молоді. У тих душпастирських походах формувалися не лише визначні представники творчої християнської інтелігенції Польщі – у них зростав Єпископ Рима, якого згодом з любов'ю називатимуть «наш Папа-мандрівник». А ще комуś для катехизації буде потрібен пісок, вода й довга гостра палиця, як Матері Терезі, коли вона навчала вбогих жінок таємниці святості життя, яку Бог вклав у людське тіло. Інші будуть галасливо бігати у дворі з молоддю, як Дон Боско. Або торкатися самого серця в тихих особистих розмовах на межі життя і смерті – так, як це робила свята Джанна Беретта Молла. Не факт, що мета завжди виправдовує засоби. Однак безсумнівно, що вона натякає на них, як жива віра натякає на потребу живої катехизації.

Як виховувати катехизаторів? Людність, християнство, служіння

Катехизувати, тобто передавати віру – це Боже покликання, вкладене в саму суть Таїнства Хрещення. Кожен охрещений так чи інакше катехизує ближніх словом, дією, прикладом і свідченням життя. Питання лише в тому, як (добре / погано, усвідомлено / не усвідомлено, для розвитку / руйнування і т. п.) він це робить. І чи не закопує свій талантик у землю, як недолугий раб із євангельської притчі.

Інша справа – катехизація як «офіційне служіння». Виховання, а точніше формування служителів катехизації усіх станів стає якісним і творчим процесом, якщо сприяє їхній людській і християнській зрілості, а також зрілості на обраній дорозі покликання (до сімейного життя, чернецтва, місіонерського служіння тощо). Спочатку варто подбати про людність, християнство, основний шлях покликання, а потім уже про «покликання в покликанні», яким є катехитичне служіння – принаймні якщо йдеться саме про «правдивий дар, а не вимушений даток» (2 Кор 9, 5).

Коли ж згадати тему відповідних богословських студій, то навчально-формаційні програми катехитичного, теологічного та педагогічного напрямку найкраще діють у поєднанні зі здоровою формацією у спільноті небайдужих християн. Не так суттєво, буде це парафія, душпастирство чи звичайна домашня група. Важливіше, чи прагне така спільнота «розбудувати Тіло Христове». Якщо так, то розмова про здорову християнську формацію, на яку скеровані зусилля цілої

Церкви, буде мати місце й сенс не лише в теорії, а й у житті кожного катехита як члена спільноти Христових учнів.

Ми вказали на риси, які варто розвивати в підходах до катехизації; мабуть, треба згадати й про те, чого не варто залучати в передання віри. Це деструктивний концепт «безпомилкового вчителя», який деякі наші сучасники могли запозичити з помилкового розуміння освіти лише як системи правил і заборон. У педагогіці віри всі ми – учні одного Вчителя і Катехита, єдиного, Хто здатний у всьому й завжди передати віру абсолютно істинно. Він говорить нам: «Якщо ви не навернетесь і не станете, як діти, не ввійдете в Небесне Царство» (Мт 18, 3). Осягнувши ці слова, можна швидше відкрити шлях до живої катехизації як до справжнього мистецтва християнського буття на землі.

ІРИНА МАКСИМЕНКО

28 ЛИСТОПАДА 2018